

1984-10-22

11.1211-97-83

Enligt sändlista

Bildande av naturvårdsområde för Sandarve kulle, Fardhem och Linde socknar samt fastställande av skötselplan för området

Uppgifter om naturvårdsområdet

Naturvårdsområdets namn	Sandarve kulle
Kommun	Gotland
Socken	Fardhem och Linde
Lägesbeskrivning	1 km N Fardhem k:a och 2 km VSV Linde k:a
	Topografiska kartbladet 069 1 6J Roma SV
	Ekonomiska kartbladet 069 00 6J 0a Fardhem
Area	14,7 ha
därav landarea	14,7 ha varav 7 ha på den samfälld marken för Sandarve, 2,3 ha på Rod arve 1:32 och 5,4 ha på Kellder 1:1
Fastigheter och markägare	Ingvar och Birgitta Amér S:t Göransgatan 15 621 55 VISBY
	Magda Johansson Sandarve Fardhem 620 12 HEMSE
	Ingvar Lennart Olof Levander Bengt Ivar Bertil Levander Rodarve Fardhem 620 12 HEMSE
	Delägare i samfälld mark för Sand- arve benämnd "Klinten" i Fard- hems socken

BESLUT

1984-10-22

11.1211-97-83

Lars Hallgrens dödsbo
 c/o Bror Hallgren
 Kvie Lojsta
 620 12 HEMSE
 Åger Rodarve 1:32 i Fardhem

Allan Keldegård
 Kellder Linde
 620 12 HEMSE
 Åger Kellder 1:1 i Linde

Naturvårdsförvaltare Gotlands kommun

Beskrivning av området

Själva Sandarve kulle är en långsträckt och över omgivningen markant uppstickande revkalkkulle, belägen en knapp kilometer sydväst om det betydligt större och något högre Lindeberget. Kullen höjer sig drygt 60 m över havet och 25-30 m över det omgivande landskapet. Längden är drygt 400 m och bredden ca 200 m. Längdriktningen är orienterad i NNO-SSV. Framför allt mot väster avgränsas kullen av markanta klintbranter. I branterna finns enstaka överhäng och smågrottor. Kullen är nästan helt skogklädd och trädskiktet domineras av glest stående tallar, som på den södra delen av kullen är ganska låga och knotiga samt ungräd av ek, ask och rönn. Framför allt i den västra sluttningen står åtskilliga granar. I sydväst, nedanför den längsta klintbranten, växer ett bestånd av alm. Stora delar av kullen täcks av bitvis tät och svårframkomlig buskvegetation bestående av främst hagton, nypon och skogstry.

Öster om Sandarve kulle ligger Storänget, ett öppet betesänge med hagmarkskaraktär. Inom detta område omväxlar större och mindre gläntor med träd- och buskrikare partier. Det dominerande trädslaget är ask, men även ek, tall (ett dussintal träd) och alm förekommer. Buskagen utgörs av främst hassel, hagton och slån.

Söder om Sandarve kulle ligger ett mindre änge. Detta har inte hävdats under senare år och håller nu på att växa igen. Ängskaraktären är dock fortfarande tydlig, speciellt i de södra delarna. Trädskiktet utgörs av ask, ek, vildapel och tall; det senare trädslaget dominerar i den norra delen av ängset. Buskagen består främst av hassel, slån och skogskornell.

Sandarve kulle med intilliggande ängen är ett omtyckt strövområde. Vintertid utnyttjas kullens branta sluttningar för kälk- och skidåkning. Från kullens krön har man en vidsträckt utsikt

BESLUT

1984-10-22

11.1211-97-83

över det omgivande landskapet.

För att bl a förbättra förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv har under 1981-83, som landskapsvårdande beredskapsarbete i skogsvårdsstyrelsens regi, avverkning och röjning utförts i Storänget och på delar av Sandarve kulle. Dessutom har stängsel satts upp runt dessa områden.

I länsstyrelsens sammanställning av områden med värdefull natur är Sandarve kulle åsatt högsta värde, klass 1.

Inom området finns ett antal fornlämningar, särskilt i områdets södra del, inom skötselområde 3. De här belägna fornminnena utgöres av dels en stor gravanläggning, 17-18 m i diameter (fornlämning nr 25) samt ett gårdskomplex med 2 husgrunder, ett system av stensträngar samt en övertorvad väg (fornlämning nr 24 o: 43) alla i Fardhem socken. Ytterligare lämningar av denna förhistoriska gård finns i södra delen av skötselområde 2 i form av parallellt löpande stentun, som bildar en fägata (fornlämning nr 63), Linde socken.

Fornminnena har ett illustrativt och pedagogiskt värde i samband med den kulturpräglade naturmiljön, inte minst med tanke på de skolklasser som ofta besöker området.

Jämte de nämnda fornlämningarna inom skötselområde 2 och 3 bör påpekas en förmodad vårdkase-plats på södra delen av kullens topplatå, fornlämning nr 82 i Fardhems socken (se N V Söderberg: Gotländska vårdkasar, Gotl Arkiv 1947).

Länsstyrelsens beslut

./.

Av skäl som ovan nämnts förklarar länsstyrelsen med stöd av 19 § naturvårdslagen (1964:822, ändrad och omtryckt 1974:1025) det område som utmärkts på bifogade beslutskartor (bilaga 1 och 2) som naturvårdsområde.

Naturvårdsområdets namn skall vara Sandarve kulle.

Ändamålet med naturvårdsområdet är att bevara ett vackert och varierat naturområde av betydelse för allmänhetens friluftsliv samt säkra den framtida skötseln av området.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 10 och 19 §§ naturvårdslagen och 22 § naturvårdsförordningen (1976:484) som anges nedan.

Föreskrifter för naturvårdsområdet

För att trygga ändamålet med naturvårdsområdet förordnar länsstyrelsen med stöd av 10 och 19 §§ naturvårdslagen samt 22 § naturvårdsförordningen (1976:484) att nedanstående föreskrifter skall gälla för området.

A. Föreskrifter med stöd av 19 § naturvårdslagen angående in-

1984-10-22

11.1211-97-83

skränkningar i markägares och annan sakägares rätt till
att nyttja fastighet inom naturvårdsområdet _ _ _ _ _

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar
 är det förbjudet att

- uppföra byggnad
- anlägga campingplats eller uppställningsplats för husvagnar

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- anordna upplag annat än tillfälligt för jord- och skogsbru-
kets behov
- bedriva täkt av berg, sten, grus, sand, mo, mjåla, lera el-
ler matjord
- utföra bormning, sprängning, grävning, schaktning, utfyll-
nad eller tippning
- använda kemiska bekämpningsmedel
- röja, gallra, avverka, markbereda, så, plantera eller vidta
annan skogsbruksåtgärd utöver vad som anges i bifogade sköt-
selplan.

Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för
att tillgodose ändamålet med naturvårdsområdet och som är när-
mare angivna i bifogade skötselplan.

B. Föreskrifter med stöd av 19 § naturvårdslagen angående mark-
ägares och annan sakägares skyldighet att tåla att viss åtgärd
utförs _ _ _ _ _

För att tillgodose ändamålet med naturvårdsområdet förplik-
tigas markägare och annan innehavare av särskild rätt att tåla
att de åtgärder vidtas som framgår av i detta beslut ingående
fastställd skötselplan.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad all-
mänheten har att iaktta inom naturvårdsområdet _ _ _ _ _

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är
det förbjudet att

- framföra eller parkera motordrivet fordon annat än på sär-
skilt anvisad plats
- ställa upp husvagn eller tälta
- medföra okopplad hund
- använda radioapparat, bandspelare, musikinstrument o dyl på
ett störande sätt

1984-10-22

11.1211-97-83

- göra upp eld annat än på särskilt anvisade platser
- gräva upp växter

D. Föreskrifter med stöd av 22 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen _ _ _ _ _

1. Naturvårdsförvaltaren skall vara Gotlands kommun.

2. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om naturvårdsförvaltningen genom att fastställa bifogade skötselplan. Inom ramen för dessa föreskrifter kan länsstyrelsen fortlöpande meddela direktiv för förvaltningen.

./. Detta beslut kan överklagas hos regeringen, jordbruksdepartementet, se bilaga, formulär A.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet har deltagit landshövdingen Claes Elmstedt jämte ledamöterna Gunhild Bolander, Eric Carlsson, Torsten Frölich, Torsten Gustafsson, Fred Henningson, Henry Lindkvist, Jan Lundgren, Per Axel Nilsson, Lars Persson, Lennart Pettersson, Yngve Pettersson, Ingibjörg Sigurdsdottir, C B Stenström och Bertil Wiberg.

I den slutliga handläggningen har även deltagit länsrådet Jan Björklund, byrådirektören Margareta Cedergren, länsarkitekten Peter Ringborg, överlantmätaren Ove Lundgren, t f länsantikvarien Dan Carlsson och avdelningsdirektören Per Hansson, föredragande.

Claes Elmstedt

Per Hansson

HUR MAN ÖVERKLAGAR

**Om Ni vill överklaga länsstyrelsens beslut skall Ni skriva till regeringen,
jordbruksdepartementet**

Tala om varför Ni anser att beslutet skall ändras och vilken ändring Ni vill ha. Skicka även med sådant som Ni anser har betydelse för ärendet.

Regeringen **måste ha fått** Er skrivelse inom den tid som nedan markerats med kryss, annars kan regeringen inte ta upp Ert överklagande.

- tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet
- tre veckor från den dag då beslutet är daterat
- två månader från den dag då Ni fick del av beslutet
- två månader från den dag då beslutet är daterat
-

Tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att anteckna ärendets nummer.

Underteckna skrivelsen och uppge namn, personnummer, postadress och telefonnummer. Om Ni anlitar ombud kan i stället ombudet underteckna skrivelsen.

För ytterligare upplysningar kan Ni vända Er till länsstyrelsen.

DEPARTEMENTENS POSTADRESSER

Arbetsmarknadsdepartementet
Bostadsdepartementet
Budgetdepartementet
Ekonomidepartementet
Försvarsdepartementet
Handelsdepartementet
Industridepartementet
Jordbruksdepartementet
Justitiedepartementet
Kommundepartementet
Kommunikationsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

1984-10-22

11.1211-97-83

SKÖTSELPLAN FÖR NATURVÅRDSOMRÅDET SANDARVE KULLE

./.
Skötselplanen omfattar dels denna textdel, dels bifogade skötselplanekarta (bilaga 3). Skötselplanen upprättades under 1982-83.

Syftet med naturvårdförvaltningen är att naturvårdsområdet skall vårdas så att dess värden för friluftslivet bevaras. Partier med ängskaraktär bör hållas öppna genom hävd och bete.

DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

Skötselområde 1 (7 ha)

Beskrivning: Skogklädd klint som reser sig 25-30 m över den omgivande terrängen. Avgränsas av branta sluttningar och stup. Förutom i branterna går berget i dagen på delar av krönet, främst på de södra delarna. Skogen består huvudsakligen av glest stående tallar och ungträd av ek, ask och rönn. I den sluttning som vetter mot väster står åtskilliga granar samt ett bestånd av alm. Stora delar av klintkrönet är tätt igenvuxet med lövsly, hassel, hagtorn, nypon och skogstry. Under 1981-83 har omfattande landskapsvårdande röjningsarbeten utförts i området. Bl a har framkomligheten på de stigar som löper på och runt klinten ökats och tre skid/kälkbackar tillskapats.

Mål: Området skall nyttjas för strövande och vintertid även för skid- och kälkåkning. De områden som nu är öppna skall förhindras att växa igen.

Riktlinjer: Befintliga stigar och de tre skid/kälkbackar (se skötselplanekartan, bilaga 3) skall hållas fria från inträngande buskar och lövsly. Stigarna röjs till lämplig bredd. Dessutom företas vid behov utglesning av vegetationen, främst lövsly, på ömse sidor om stigarna och upp till fem-tio meter från dessa. Mot natursköna utsikter, klintbranter och grottformationer röjs något kraftigare.

I skidbackarna kan det förutom med röjning bli aktuellt att såga ned enstaka kantträd och avlägsna uppstickande klippblock.

Vårdkaseplatsen kräver inte några särskilda vårdåtgärder men bör uppmärksammas ifall denna utsiktsplats kan komma att ianspråktagas för anordningar i samband med friluftslivet inom området.

Naturvårdsförvaltaren bör verka för att ett måttligt bete vidmakthålls inom området. I övrigt bedrivs, inom ramen för de bestämmelser som gäller för naturvårdsområdet, normal skogsskötsel inom området. Markägaren svarar för denna.

Skötselområde 2 (5,4 ha)

Beskrivning: Öppet betesäuge med hagmarkskaraktär. Större

BESLUT

1984-10-22

11.1211-97-83

och mindre gläntor omväxlar med grupper av träd (främst ask, ek, alm och tall) och buskar (främst hassel, hagton och slån). Området betas sommartid av hästar. Under 1982 har avverknings- och röjningsarbeten utförts i området i skogsvårdsstyrelsens regi (se bilaga 4).

Mål: Änget hålls öppet genom bete, vid behov kompletterad med röjning av lövsly och buskar.

Riktlinjer: Nuvarande måttliga betestryck bibehålls; ett avtal om detta med markägaren har redan kommit till stånd (bilaga 5). En ökning av betestrycket skulle öka risken för betesskador på de större träden. "Fägatan" mellan stentunen bör hållas helt öppen och fri från buskvegetation.

Skötselområde 3 (2,3 ha)

Beskrivning: Delvis igenväxt änge, ej hävdad eller röjt under senare år. I ängst domineras tall (främst i den norra delen) samt lövträd som ask, ek och vildapel. Buskagen består främst av hassel, slån, hagton och skogskornell.

Mål: Området bör återges sin tidigare karaktär av hävdad änge eller åtminstone hage.

Riktlinjer: Området gallras och röjs i traditionell ängestil. De tallbevuxna delarna gallras därvid hårdare än övriga delar. Lämpliga askar klappas. Slånbuskage som tenderar att breda ut sig över gläntorna röjs bort helt, medan buskage i anslutning till trädgrupperna sparas. Igenväxning bör därefter förhindras genom regelbunden, helst årlig, röjning i kombination med ett måttligt bete av nöt eller hästar.

Gravanläggningen, husgrunderna och den gamla vägen friläggs helt från träd och buskar. Viss buskvegetation kan med fördel tillåtas längs de gamla stentunen.

ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

Tillgänglighet

Naturvårdsområdet ligger omedelbart intill bilväg, ca 5 km från Hemse och 22 km från Klintehamn. Reguljära kommunikationer saknas.

Parkeringsplats

Särskild plats för parkering av bilar saknas för närvarande. En sådan bör därför markeras i anslutning till ingången till Storänget (se skötselplanekartan) med plats för några bilar. Parkeringen är främst avsedd att utnyttjas vintertid när inga betesdjur finns i betesänget. Om parkering sommertid vållar markägaren problem bör en lämplig parkeringsyta frånhållas och förses med grind och stätta.

Friluftsanordningar

På själva Sandarve kullens sluttningar har genom avverkningar och röjning 1981-82 tillskapats tre skid- och kälkbackar. En

BESLUT

1984-10-22

11.1211-97-83

av dessa, avsedd att utnyttjas endast av skidåkare, vetter mot nordväst, medan de två andra vetter mot öster. På och runt klinten löper flera stigar. Den slinga som löper runt kullen är på sikt tänkt att ingå i ett planerat motionsspår för skidåkare (se bilaga 6). Ytterligare anordningar för friluftslivet är för närvarande ej aktuella.

Eldstäder

Enligt föreskrifterna för allmänheten är det förbjudet att göra upp eld inom naturvårdsområdet annat än på avsedd plats. En eldstad bör därför anläggas vid östra kanten av Storänget (se skötselplanekartan). Naturvårdsförvaltaren skall svara för att eldstaden förses med ved.

Sanitära anordningar

Sanitära anordningar saknas för närvarande. En sopmaja (toalett samt utrymme för sopbehållare och ved till eldstaden) placeras därför på undanskymd plats i östra kanten av Storänget (se karta). Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att sopor och latrin tömms med lämpliga intervaller. Tömningen utförs genom kommunens försorg. Hela området städas årligen genom naturvårdsförvaltarens försorg.

Information

Informationsskyltar sätts upp vid ingången till Storänget samt vid naturvårdsområdets gräns mot fastigheten Kälder 1:4 (se skötselplanekartan). Dessutom uppsätts informationsskylt vid Fardhems idrottsplats. Naturvårdsförvaltaren ansvarar för detta.

Utmärkning av naturvårdsområdets gräns

Utmärkningen skall utföras enligt svensk standard (SIS 03 15 22). Naturvårdsförvaltaren ansvarar för detta.

TILLSYN

Naturvårdsförvaltaren skall svara för tillsyn av området.

FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Ekonomisk utredning

Länsstyrelsens naturvårdsenhet har gjort en ekonomisk utredning den 10 augusti 1984 av beräknade kostnader perioden 1985-1994. Se bilaga 7.

Finansiering av naturvårdsförvaltningenBekostas av staten genom statens naturvårdsverk:

Utmärkning av naturvårdsområdets gräns, framställning av informationsskyltar, anläggande av enkel parkeringsplats, byggande av handikappanpassad toalettbyggnad med soputrymme och

1984-10-22

slamtömning (sopmaja) enligt SNV Pm 1193, anläggande av en eldstad, uppförande av stängsel i gräns mot Kennard Cronbergs betesmark i väster samt eventuella röjningsinsatser som huvudsakligen motiveras av naturvårdsskäl.

Uppförande av stängsel, byggande av sopmaja och eldstad samt röjningar utförs endast under förutsättning att det kan ske som beredskapsarbete.

Bekostas av kommunen:

Omhändertagande av sopor och latrin, vedförsörjning till eldstad och tillsyn.

Bekostas av markägarna:

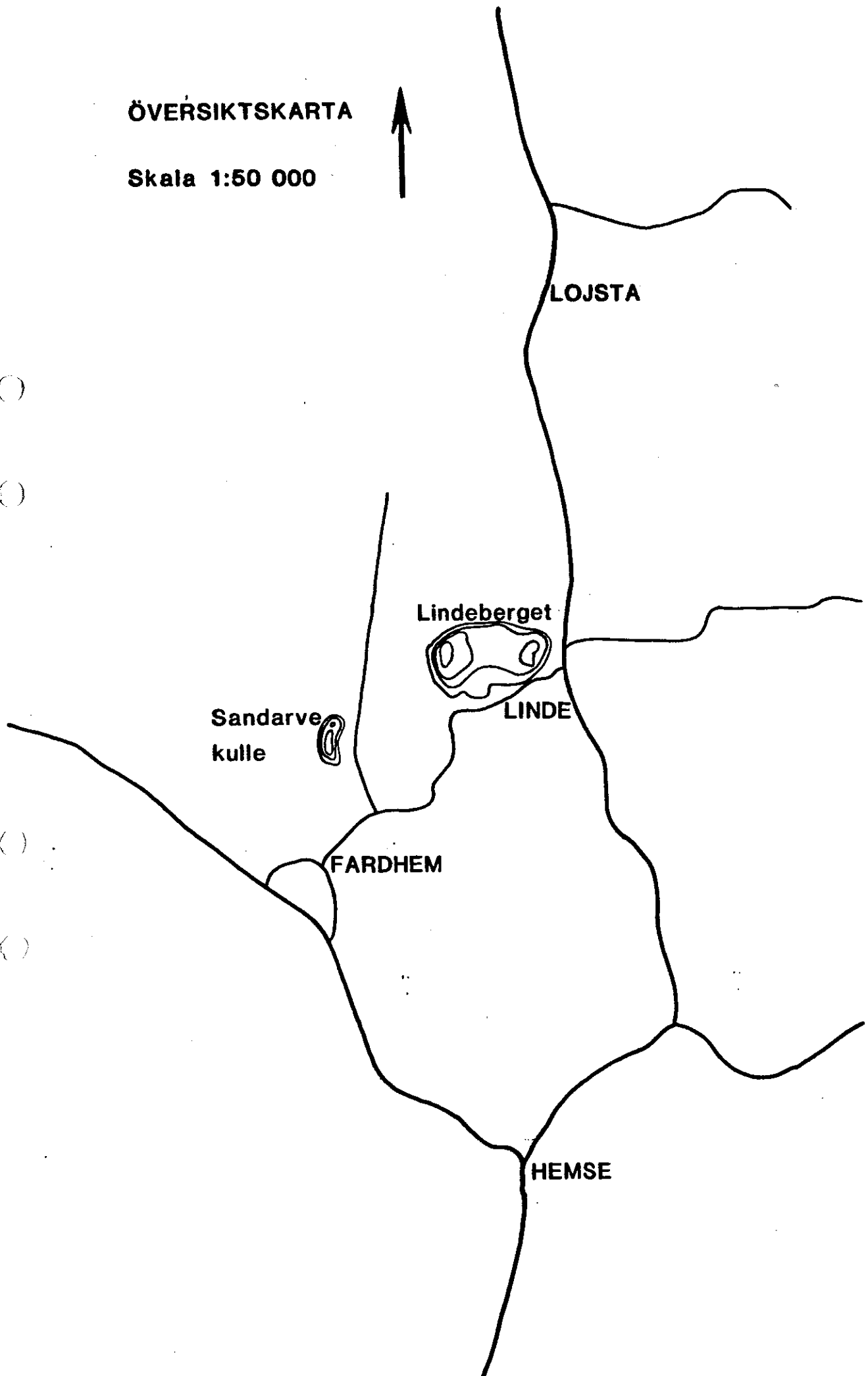
Normala åtgärder i samband med skogs- och betesdriften samt uppsättande och underhåll av stängsel. De särskilda anordningar med stängsel som kan erfordras vid parkeringsplatsen och med tanke på skidåkning skall dock bekostas av kommunen eller staten.

Bilagor

Beslutskarta 1, skala 1:10 000	Bilaga 1
Beslutskarta 2, skala 1:3 333	Bilaga 2
Skötselplanekarta, skala 1:3 333	Bilaga 3
Uppgifter på åtgärder utförda av SVS	Bilaga 4
Överenskommelse om underhåll	Bilaga 5
Karta över planerat motionsspår	Bilaga 6
Ekonomisk utredning	Bilaga 7

ÖVERSIKTSKARTA

Skala 1:50 000

KARTA

Bilaga 1

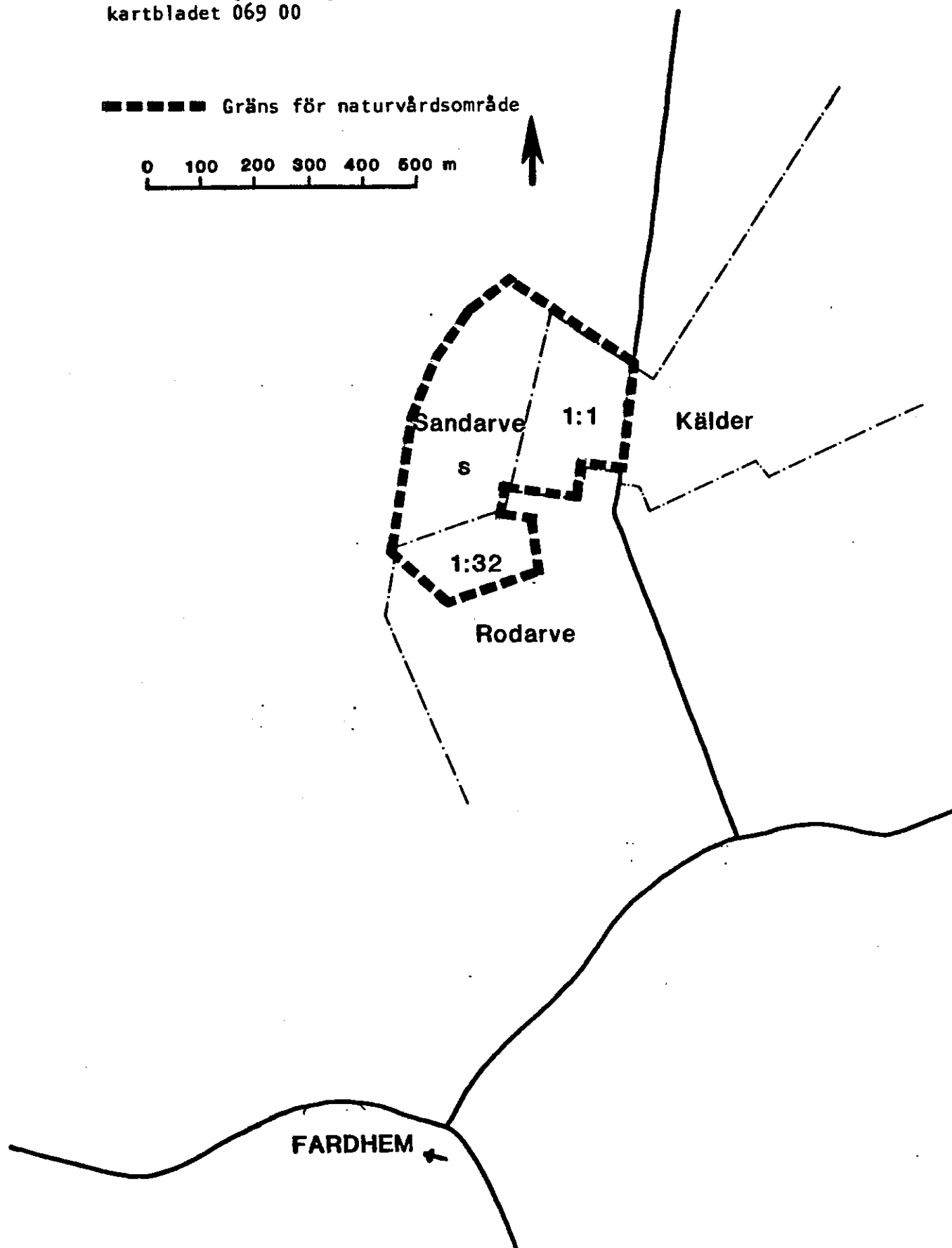
SANDARVÉ KULLE NATURVÅRDSOMRÅDE

Gotlands kommun, Gotlands län

Kartunderlag: Utdrag ur ekonomiska
kartbladet 069 00

■■■■■ Gräns för naturvårdsområde

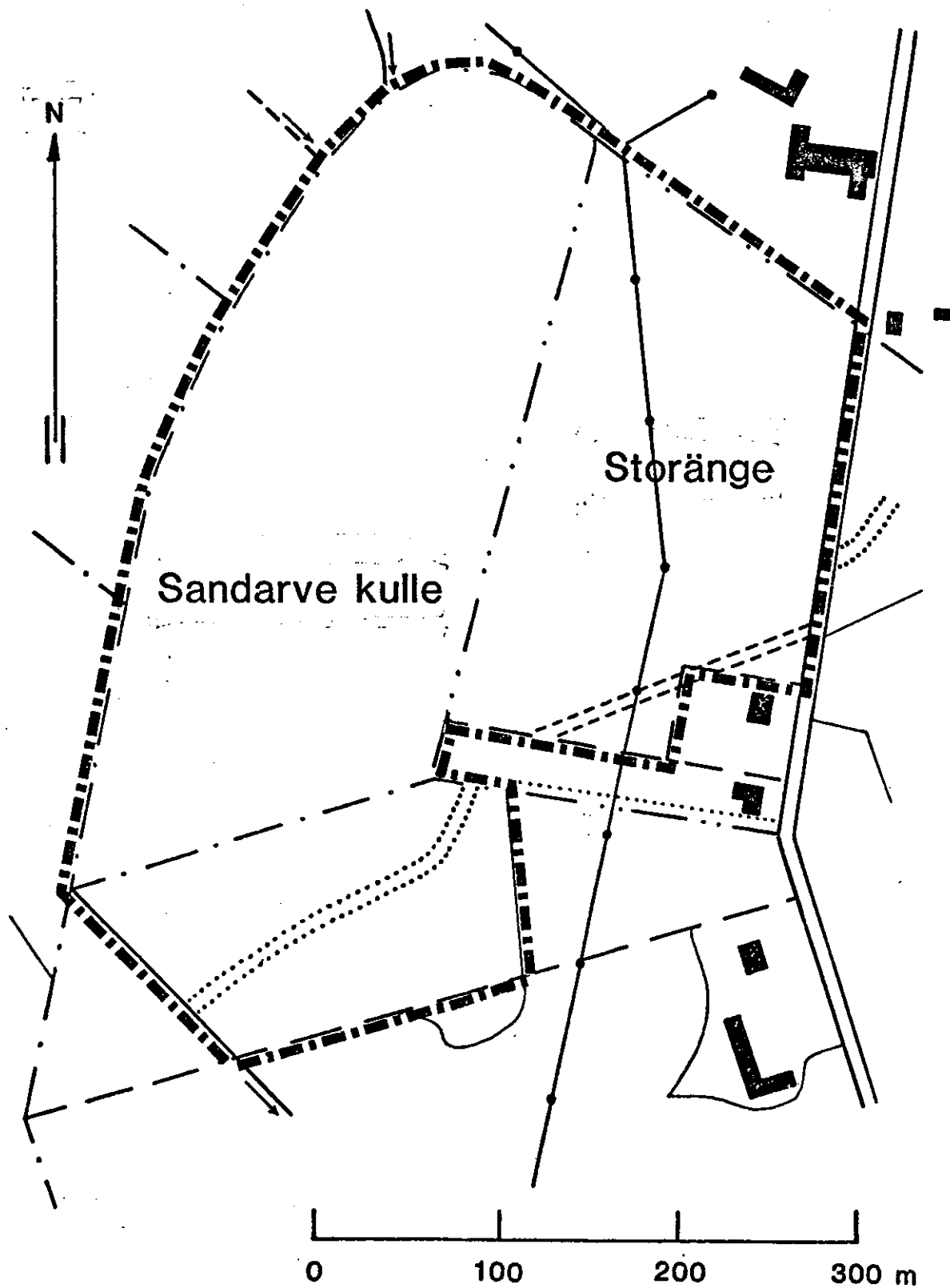
0 100 200 300 400 500 m

SANDARVE KULLE NATURVÅRDSOMRÅDE

Gotlands kommun, Gotlands län

■ ■ ■ Gräns för naturvårdsområde

Tillhör länsstyrelsens beslut

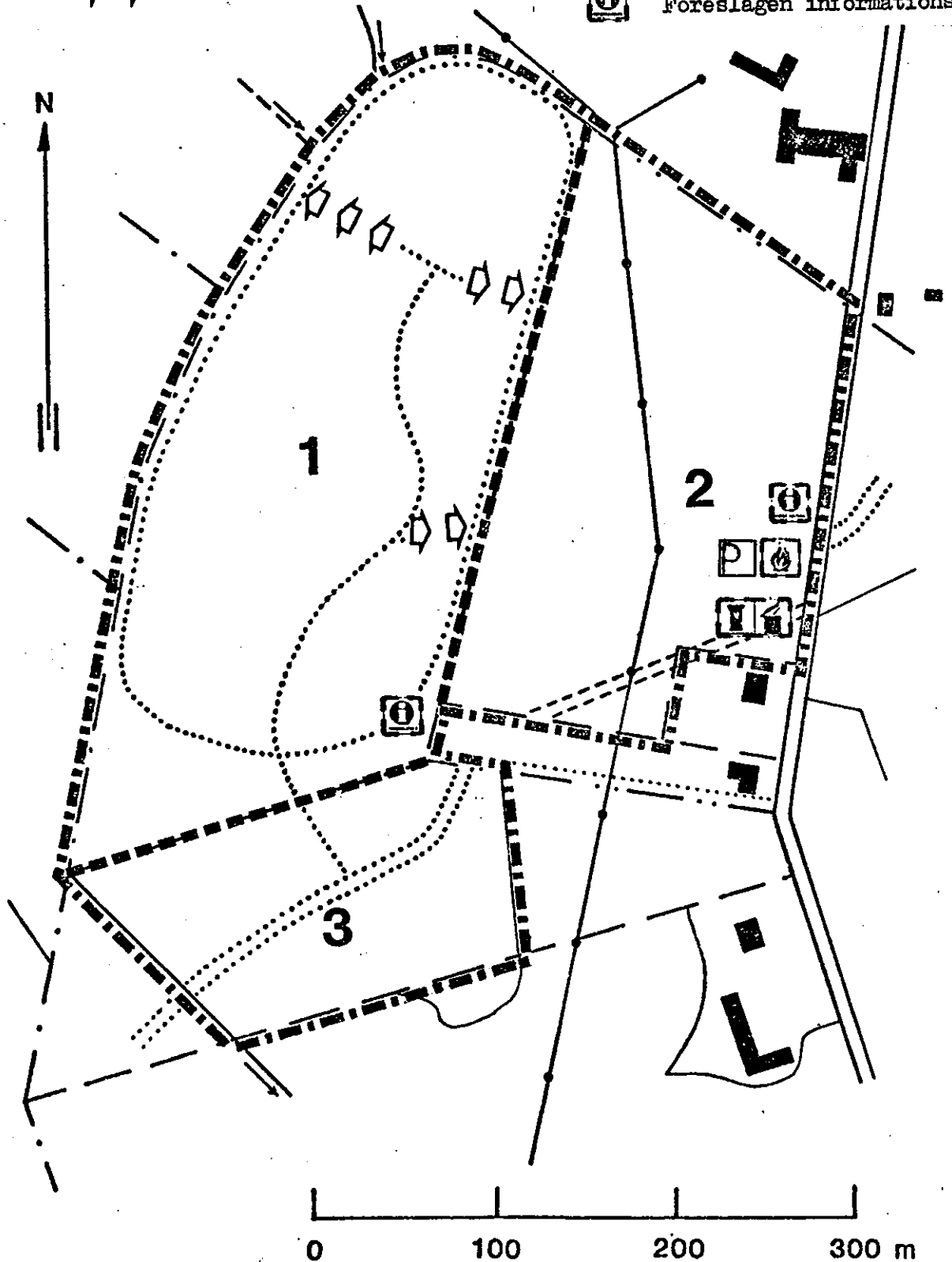
1984-10-22

SANDARVE KULLE NATURVÅRDSOMRÅDE

Gotlands kommun, Gotlands län

- — — Gräns för naturvårdsområde
- - - - - Gräns för skötselområde
- ..... Stig
- ↔ ↔ Skid- och kälkbacke

- Föreslagen parkeringsplats
- Föreslagen eldstad
- Föreslagen sopmaja
- Föreslagen informationsskylt

Box 434, 621 04 VISBY 4

Telefon 0498/180 00

Postgiro 18 89 66-6

Länsstyrelsen i Gotlands län
Planeringsavdelningen

Uppgifter från SVS.på insatser med beredskapsarbete
vid "Sandarve kulle" med omnejd.

72:3 Storänget Kälder, Linde .5,4 ha.

Åtgärdat enl. ängsinventeringens förslag.
Antal dagsverken med beredskaps lag med början den 25/2 1981
och i olika omgångar fram till den 26/4 1982,
förmans och tidlönearbeten totalt 356 dagar.
Arbetet bestod av röjning, eldning, avverkning och stängsling.

Markägaren debiteras för intresseavgift på 2160:-
För upparbetning av ved med 3334:-

Med markägaren är tecknat en överenskommelse om underhåll,
se kopia.

71:6 Sandarve kulle Fardhem. 7.0 ha

Röjt enl. de förslag som diskuterades fram med Per Hansson,
Gunnar Nordanstig och undertecknad, samt markägare och
berörda intressenter. se kopia.

Antal dagsverken med beredskapslag från den 2/8 - 8/9 1982
förmans och tidlönearbeten totalt 155 dagar.
Arbetet bestod i huvudsak av röjning, avverkning och stängsling.
Pågående arbeten består av bränning samt lite röjning.
Beräknas till c:a 100 dagar.

71:7 Södra ängset sandarve kulle Fardhem 2,3 ha
Ängset är ej åtgärdat, men bör ingå i de planerade friluttf-
område.

Hemse den 1983 01 03

Enligt uppdrag

Matts Melin

Överenskommelse om underhåll av område
iståndsatt med statsbidrag genom
beredskapsarbete.

Kopia

Slag av område *HÅG FÖR BETE 72:3*

Undertecknad ägare av fastigheten *KELDER 1:1*

i *LINDE* socken förbinder mig enligt allmänna bes

melserna i beredskapsavtal med skogsvårdsstyrelsens diarie nr

att under en tid av minst tio år (10 år) räknat från arbetets färdi

ställande underhålla företaget genom följande åtgärder:

HÄTTLIGT BETE (SÅ PÅT BETE)

SKADOR ED. VPP STÖR) PÅ SEH SOM MA

REN. SÄMT VID BEHOV RÖJNING

AV SLY OCH LIKANANDE

Då det gäller ängsmark skall underhållet omfatta årlig fagning och
slätter enligt hävd, samt vid behov röjning av sly och liknande och
ning (klappning).

Denna överenskommelse är upprättad i två ex varav markägaren och sko
vårdsstyrelsen erhållit vardera ett.

LINDE den *24/12* 19 *81*.

Åkum Kildergård

markägaren

